

Dissertatio juridica inauguralis ad leg. CCVII. de reg. jur. antiq.

<https://hdl.handle.net/1874/345237>

DISSERTATIO JURIDICA
IN A U G U R A L I S,

A D
Leg. ccvii. de Reg. Jur. Antiq.

Q U A M,
FAVENTE DEO OPT. MAX.
Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

M. JOHANNIS LEUSDEN,

Philosophiæ Doctoris, & Linguæ Sanctæ in Illustri
Academiâ Ultrajectinâ Professoris Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi Senatûs Academici consensu, & Nobilissima
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in UTROQUE JURE Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,

Eruditorum Examine subjecit

JOANNES ALTHUSIUS, Amstel. Batav.

A. D. 30. OCTOBRIS, horâ locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, clō lōc xciii.

VIRO CONSULTISSIMO.

Qui Nobilissimis Dominis
Societatis Indiæ Occidentalis

in Belgio Directoribus

A Confiliis & Secretis.

D. JOANNI ALTHUSIO ,

J. U. D.

Patri naturâ , plus curâ , plus confiliis ,
munificentia Mecoenati & indulgentiâ ,

Patrono sua cui debet omnia ,

in pietatis , gratitudinis , officii

perenne testimonium ;

Hanc Thesin , se & cuncta quæ sibi

vovet , dat , dicat , dedicat ,

Gnatus , alumnus , eliens , sermonis Auctor.

DISSERTATIO JURIDICA

INAUGURALIS

A D

Leg. ccvii. de Reg. Jur. Antiq.

Ulpianus:

Res iudicata pro veritate accipitur.

Uum juris exercitationi datur ope-
ram honestam ab Academia, quæ al-
ma fovit alumnus, missionem petere
incumbat, & depositorum ibidem ty-
rociniorum testimonium; hoc & ego
quo ritè consequerer, officio meo deesse
nolui, sed moribus obsequens, ex vasto
legum volumine materiam conficiundæ aptam dissertationi
tractandam, eligere in animum induxi. Atque hoc
quidem agenti mihi mecum, obtigit idem, quod illi,
cui opiparæ & dubiæ cœnæ lauta nimis copia mentem
ambiguam reddit: pluribus tandem repudiatis, dulcedi-
ne suâ non minus jucundâ, quam brevitate nervosâ
mentem sibi, ut Syrenum quodam rapuere cantu Antiqui
Juris Regulæ, atque inter eas micans CCVII, quæ
iudicatam rem pro veritate haberi pronunciat, in sui
contemplationem traxit attentum. Cujus proin intelle-
ctum, veritatem, æquitatem & effectus pro virili ex-
plananti Tu Lector mente fave & oculis.

T H E S I S I.

T quid quæso ad sui examen nos invitat prius, quam id, de quo sermonem hoc loco instituit JCtus, *res nempe judicata*? quæ clarè ob oculos poni haud poterit, nisi notetur maximè, multis iisque toto cælo diversis rebus indicandis has voces inservire; de his enim cogitanti, haud dubiè notatum erit, ipsam eam sententiam, quæ ab Judice profertur, sæpenumero hoc gaudere nomine: dubitans modo consulat *l. 14. Cod. de Appellat. visurus rem judicatam* ibidem notare *sententiam Judicis ore*, dum pro tribunali sedet, *jamjam prolatam*; quæ certè significatio nullâ ratione nostro congruit negotio, quum ibidem & scriptis & viva voce, & præsentibus & in sequenti tempore concedatur appellatio. Præterea sæpe *res decisa* omni eo tempore, quo appellationi locus conceditur, *judicata audit*; uti clarè colligimus tam ex modo *d. l.* quam etiam ex *l. 7. § 11. D. de Transact.* quoniam vocat apertissimè *rem judicatam* eam, *quæ decisa est*, sed tamen de qua lis pender adhuc, vel postquam obtinet transactio; argumento satis perspicuo, nomen hoc dari diverso planè sensu rebus diversis. Neque movere nos debet aliorum argumentum, quod petunt ex *l. 23. § 1. D. de Cond. Indeb.*, quoniam ex eâ lege id modo patet, *rem decisam* & intra decem dies & post eas *vocari judicatam*, imprimis, quia idem legibus supra adductis suâ sponte liquet. Quibus profectò notis, magnis nos & multis extricabimus dubiis, quæ alias commodè expediri nequeunt; quod nempe jam post *rem judicatam* appellatio, transactio & similia concedantur, dein aliis locis strictè negentur eadem.

T H E S I S I I.

Veram ergo harum vocum, citatâ lege, non impropiam si desideras

deras interpretationem, meliora cedere verba nequeo, quam quæ nobile Jctorum par, Modestinus, summi vir ingenii, & politissimus arte Paulus adhibent; quorum ille ait: *rem judicatam esse quæ finem controversiarum pronuntiatione Judicis accipit, quod vel condemnatione vel absolutione contingit.* Hic autem quod causa sit per sententiam Judicis terminata continentem vel condemnationem, vel absolutionem, vel aliud equipollens. l. 1. D. de Re Jud. Optima profecto verba, & quæ singula maximè consideranda. Nonne enim hinc sequitur, genus rei judicatæ (utar tuâ veniâ hoc vocabulo) minimè esse sententiam Judicis; hæc enim distincta admodum confundenda inter se haud quaquam veniunt: quoniam licet Modestinus genus non exprimat, contrarium concludere datur. Paulus scilicet egregiè supplet, quod sit *causa*, quæ quam longè ab sententia Judicis distet, quivis novit, qui hanc *decretum Judicis super re, quæ controversiam subit*, illam *rem super quâ decernitur*, ex primis juris definitionibus didicit. Verum clarissimè idem videbit animadvertens distincta sibi opponi hæc duo nostro in textu, dum *unum* consideratur, ut *causa*, quæ *constituit rem judicatam* in suâ naturâ, valorem ei & jus conciliat; *alterum* vero ut *effectus ex vi hujus sententiæ lata modo resultans & vim consequens suam*; denique hinc quisque concludet, quoniam disertè *res judicata* in definitione adductâ *finem accipere suum* dicitur *ab Judicis pronuntiatione*, ergo omnino oportet, ut ab hac, quæ eadem sententiæ Judicis mente conceptæ, vivâque expressæ voce, discrepet; nisi eandem eodem sensu rem sibi met suum dare exitum cuiquam lubeat; nequid dubitetur, en leges quæ dicta clarè evincunt, nempel. 19. §. 1. D. de Recep. Arbitr. §. 2. Instat de Offic. Jud. Concludamus ergo liberè, quod quum res id omne sit, quod in iudicium venit eo fine ut super eo jus dicatur, *rei judicatæ nomine hic intelligendam omnem rem jam planè decisam ab eo, cui judicandi potestas jure competit.*

T H E S I S I I I .

Individua porro hujus describitur Modestino proprietas, sine quâ res judicata non esset, quod nimirum *finem sive ultimum controversiarum exitum accipiat*; id est, quod ea res, super quâ antea inter partes liti-

6 DISSERTATIO JURIDICA

gantes contendebatur coram Judice, & cujus hæcenus ambigua erat decisio, cui parti absolutio, cui contra cederet damnatio, jam omnem ansam & occasionem litium ulterius super eâ movendarum perdit, quum enim controversia sit certarum personarum de eadem re contentio vel lis, ubi hæc ultimum sortita finem est, per se profecto infert, ne de eâ in posterum agatur; si namque agere adhuc daretur, quo quæso jure finem controversiarum accipere dici posset? Atque eâ quidem ratione res judicata omninò distinguenda iterum erit ab eâ re, super quâ interlocutoria Judicis sententia aliquid decernit, (eo tempore, quo super re decernendâ principali contenditur, sive in initio, sive medio id agat, vel sub finem) quod per se tamen ad primariam rem non spectat; hoc enim ad litis progressum, præparationem & procedendi modum quidem, neutiquam ad finem pertinet, *l. 14. D. de Re Jud.* Ubi tale jussum vetitumve Prætoris clarè opponitur sententiæ definitivæ: & adhuc idem nitidius docet, dum expressè ait, interlocutiones universim plerumque ne ullam quidem causam perimere, id est, peremptoriè ad finem deducere suum, neque definire, *l. 9. Cod. de Sent. & Interl.* Hinc itaque causa illa, quæ hoc loco finem imponit controversiæ, & rem constituit judicatam, non talis interlocutoria est; quippe quæ contrario ejusdem Judicis imperio repeti, emendari, tollique potest, adeoque finem neutiquam imponet, præeunte *l. 14. D. de Re Jud.* Ubi definitivæ interlocutorias opponi hoc nomine clarum est. Imo vel ipse Judicis successor has corrigere & tollere, si consultum visum, poterit. *l. 9. Cod. de Sent. & Interl.* Itaque *pronunciatione notatam* putamus *sententiam definitivam, quæ litem ipsam determinat, atque definit.* Quippe cui contraria immutabilitatis vis inest, ut liquet ex *l. 14. D. de Re Jud.*, & hæc vox ideo alteri hoc loco præferenda, quia *verbis explicitam mentem Judicis, non animo modo notam sententiam designat.*

T H E S I S I V.

Neque consideratione nostrâ digna minus est, quæ hanc profert *pronunciationem persona*, quam eadem voce uterque Auctor *Judicis* vocat, cujus hanc habet definitiva pronuntiatio vim, ut hinc suum fortiaur

fortiatur exitum controversia. Judices vero qui, quot & quales sint, qui hac potestate soli gaudent, elegantius descriptos dare tibi nequeo, quam premendo vestigia Pauli *Lib. V. Recept. Sent. Tit. V. §. I.* Unde discere est, *rem judicatam* facere Magistratus tam Urbanos, qui in ipsâ Urbe jus dicebant, quique proinde reliquis ordine proceribus præcelebant, quam Provinciales, qui in devictis Regnis, Imperiis & Rebuspublicis a Senatu Populoque Romano juri dicundo constituti: aut etiam illos, quibus ab his hoc est datum negotii; nec non Municipales, qui in Urbibus constituti erant, quæ Romanæ civitatis titulo gaudebant, dummodo in certam & præfinitam summam decernant, quoniam aliâs non hanc obtineret vim, dum his de omni summâ pronunciare ne quidem, longè minus peremptoriè decernere licitum sit *l. 28. D. ad Municip.* imo eadem iis erat concessa, qui ab Imperatore dati sunt, licet extra ordinem. Quæri verò magis adhuc posset, an etiam arbitri eo se extendat auctoritas, ut pronuntiatione suâ rem faciat judicatam? quum enim, consentiente hic utrâque parte, extraordinarius sit Judex, dubitari posset, an quidem tantâ polleat excellentiâ? Et respondendum arbitror, eum, si legitimus sit (id est, si ab Magistratu datus est partibus consentientibus huic electioni) omnino suâ pollere sententiâ; nam quum ipsi hoc datum sit ab eo, qui hujus habet potestatem, & receptus sit ab iis, quorum interest, cur sententiæ dicendæ adhiberetur, ni ea valeret? Adeo, ut licet hic in ipsam servitutem fuerit postea depulsus, tamen suâ faciet sententiâ rem judicatam dictâ eo tempore, quo adhuc libertate inæstimabili fruebatur, teste *l. 2. Cod. de Sent. & Interl.*

T H E S I S V.

Ultimò denique *binis* illi exponuntur modi, quibus solis pronuntiatione potest facere rem judicatam, nimirum quod illud vel *absolutione*, vel *condemnatione* plerumque fiat, Judex namque sententiam suam ferendo super eâ re, quæ judicium subit, alterutrum horum necessariò debet agere, ut eum qui petit vel accusat, justè poscere & criminari, & consequenter reum ejus postulationi satisfacere debere, sive restitutione quâdam, sive mulctâ, sive pœnâ corporali vel capita-

8 DISSERTATIO JURIDICA

capitali &c. vel horum planè contrarium decernat; quorum prius damnare, condemnare &c., posterius verò absolvere plerumque nominatur: Quam definitionem & nomenclaturam vide sis *Inst. de Offic. Jud. & etiam l. 3. Cod. de Sent. & Interl.*

THESES VI.

Elegantissimus pariter atque amœnus se jam hic campus speculationi panderet ad meditationem antiquitatum Romanarum, ut inde stotculos decerpentes scrutaremur varios illos modos, quibus suam efferebat hanc pronunciationem Judex. Verum ut amœnitate hoc suâ animum demulceret, ita vagando extra oleas, ad vastam molem contra institutum meum cresceret dissertatio. Si tamen obiter notare lubet, quibusnam loquendi aptis formulis, quâ linguâ, quo corporis habitu, sedensne an stans in tribunali, ipse an per amanuensem, an in ipso Judicii loco, an vero alibi, an hoc an illo tempore judicare, & judicata proferre teneatur Judex, vide *l. 59. D. de Re jud. l. 6. Cod. de Sent. & Interl. l. 3. §. pen. & ult. Cod. Ubi Senator. l. 2. Cod. de Sent. ex. peric. recitand. l. 48. D. de Re Jud. l. 12. Cod. de Sent. & Interl.*

THESES VII.

Majoris certè erit necessitatis ea non perfunctoriè percurrere, quæ requiruntur ad hoc, ut res verè pro *judicatâ* haberi possit; atque ea varia dum sint, hâc serie commodum referam. Primò nempe ne ea sententia, cujus pronunciatione res judicata evasit, lata sit contra normam judicandi scriptam, vel etiam contra alias res prius judicatas, sive disertè idem contingat, sive etiam fucatâ ratione: hoc etenim quotiescunque obtinet, tota sententia (atque proinde etiam id omne quod inde dependet) ipso jure nulla erit; neque majorem habebit auctoritatem, quam si prolata nequidem fuisset. Neque mirum hoc videri debet; nam quod contra rem judi-

judicatam fertur, vim nec auctoritatem possidet, licet ne provocationis adminiculo usi sint condemnati per *l. 1. Cod. Quand. provoc. non est nec.*, patetque idem inde, quia aliàs res judicata non esset certa veritas, ut in hâc nostrâ regulâ statuitur. Idem quoque obtinebit, si contra jus lata sit manifestè, per *l. 2. Cod. Quand. provoc. non sit nec.*, *l. 32. D. de Re. Jud.* Non enim jure profertur quæ contra leges pugnat, vel contra rigorem juris, vel Senatusconsulta expressa, vel Principum constitutiones, scribente ita Modestino *l. 19. D. de Appell. & Relat.* Deinde etiam oportet ut sententia hæc dicta sit præsentè reo, & omnibus iis, quos causa contingit. *l. 47. D. de Re Jud.* postulante profectò hoc æquitate, quoniam jus fieri non creditur ei, quem causa tangit, dum ipse præsens non est, habituro forsân adhuc quo se defendere posset. *l. 17. §. 1. D. de Ineff. Test.* nisi forsân quum contumax reus fuerit, suâ culpâ judicio citatus absens, tum namque post solennes citationes judicio nisi se sistat, negligentis ratione res judicata haberi poterit: non vero tanget eos, qui non sunt in neglectus culpâ, *l. 14. D. de Appell. & Relat.*, ut itaque ob causam fonticam absens damnari nequit. *l. 27. §. 4. D. de Recept. Arbit.* collatâ huic lege 60. *D. de Re Jud. l. 7. Cod. Quom. & quand. Jud. Sent.*, sic etiam ubi edictis legitimis evocatus dicto tempore suâ culpâ non adfuit, res erit judicata, *l. 8. & 9. Cod. Quom. & quand. Jud. Sent.*, denique contra solitum judiciorum ordinem sententia non pugnet, *l. 4. Cod. de Sent. & Interl.* neque sub conditione quâdam propositâ non absoluta esto, ut congruat *l. 1. §. 5. D. Quand. App. sit.* Ita namque dubia foret sententia, quum interim de ejus sit naturâ, ut omninô certa fiet.

THESIS VIII.

Expositâ ergo naturâ rei judicatæ, de quâ hic loquitur Ulpianus, videndum porro incumbit quid de eâ dicat, nempe pro veritate accipi vel haberi. Ad quod ritè agendum minimè opus puto, varias significationes, quas patitur veritatis vox, enumerare anxie, & afferre quid Ethicis, quid Logicis, quid contra Physicis notet. Sufficiet enim abundè scire, quod omnis judicii necessitas in eodem versetur, ut terminetur lis inter eos, qui dum de eâdem re

contendunt, tamen æquum vel iniquum ipsi vel non vident, vel videre nolunt; hinc ut justitia fiat, oportet, idoneus, potens & extra partes constitutus decidat, cui jus competat ex contententibus: juris verò hujus norma vel innata omni mortali Lex recti & æqui, vel scripta quædam & priori huic innixa, vel denique hisce par consuetudo habenda; quando itaque hisce tribus, vel uni ex iis congruit ea sententia, quam tulit Judex, tum in eâ veritas obtinere dicitur, quæ ergo hoc in casu est *convenientia Judicii cum normâ secundum quam judicandum est*. Prorsus ut pro veritate haberi idem notet, ac æstimari ita judicatum esse reverâ ab Judice, uti secundum judicandi normam judicare omnino deberet quisvis. Adeoque quod, uti certa, fixa & immutabilis planè est veritas inconcussa nixa fundamento, ita & hanc rem judicatam stabilem esse, sive rem decisam justè decretam. Nihil proinde minori labore quam sensus hujus legis jam patet, quâ quippe cavetur, ut *controversia ab justis Judicis debitâ pronuntiatione debuit decisa, post appellandi tempus elapsum æquè certa & vera æstimetur ab unoquoque, ac si ipsa nuda foret veritas*.

THESIS IX.

Quemadmodum vero universum jus Civile, ita & hæc maximè lex justo & æquo innititur fundamento; exigente hoc imprimis publicâ judiciorum auctoritate. Quid enim, an non in primâ societatis fabricâ, omnia membra contensere, ut conferretur judicandi potestas in certas numero personas huic vacaturas negotio, nequid detrimenti unus per alium caperet? quod agendo, eo ipso, unusquisque sibi ipsi vim in suâ causâ judicandi omnino ademit, neque ullo modo vindicare sibi iterum potest, nisi rupto firmissimo societatis vinculo; proinde ut collata semel hæc in Judicem auctoritas facta maneat tectaque ab omni labe immunis, ne examinare quidem licebit plebi vel populo, an jus an injustitia in decisione Judicis obtineat; id namque si liceret adhuc, quum mortalium quisque sibi proximus sui amore cæcus abripiatur, profectò semper victoriam spirans causam prosequeretur, neque aliud Ju-

dicis aliud plebei verba sonarent, quod quantam Rerumpublicarum calamitatem secum rapiat, prudens quisque iudicio perpendat, & rerum ex historiarum monumentis natâ experientiâ. Deinde quum lis omnis pro subiecto agnoscat suo vel vitam, vel corpus, vel famam bonave alicujus qui in eâ societate ut membrum degit ætatem, & nihil possit pejus esse Reipublicæ, quàm quod incertum sit, ad quemnam horum pertineat justum dominium, dum ita injusto forsitan cedit domino præda, quanta cura, quis labor quæ circumspectio adhibenda est ut hoc ritè constet? Constat vero ne quidem unquam, nisi post compositionem contententium; quæ non erit, quamdiu non latum sit irrevocabile iudicium; quod non poterit esse, nisi firmum id & adeo immutabile sit, ut nunquam postea magis de eo dubitari liceat, quam de veritate maximè compertâ; quapropter vel hac denuo ratione constat, quanto Imperiorum, Regnorum, & Rerumpublicarum commodo splendeat hæc regula, quanta incommodorum serie premeret eadem statutum huic contrarium. Verum non omni modo societati, sed & cuivis membro, quantum fieri potest, prospicere debet lata ab prudenti Magistratu lex; quod iterum in nostra lege clarè innotescit: nam quum alicui, qui quidquam possidet, calamitosius quid evenire vix queat, quam ratione subortus metus, & anxius timor ne de hac aliquando fortunâ deturbatus, bonis, famâ vel dulci vitâ decidat; quantâ prospicientiâ agere debet Judex ut hoc pavore subiectos liberans, firmam ipsis possessionem procuret? Nullus autem opinor inficias ire sustinet, certum aliquem esse non posse, intentâ semel super his lite, nisi sopitâ eâ Judicis auctoritate firmâ. Si enim nossent vel latò hoc in suum favorem iudiciò, postea nihilominus posse vel ab hoc ipso, vel ab aliis Judicibus sententiam revocari & planè mutari, adeo ut jam sententiâ Magistratus liber, mox fieri posset reus, non haberet, quo foret devinctus Magistratui, tutus ab adversâ parte & animo quietus: subiret quippe mentem anxiam hæc cogitatio; posse se aliquando ab eodem hoste impeti, posse præsentibus futurisque spoliari bonis, posse denique post ultima facta conjugem thori, chara pignora, amicos vel hæredes molestias pati summas & iis privari, quæ in horum etiam commodum solers industria paravit. Perderet itaque hanc utilitatem, hoc donum, quod ut caperet, quisque ex statu naturali in civilem transit, ani-

mi tranquillitatem; laboraret eo infortunio, quod ut vitarent mortales, in unam, antea dispersi, coiverunt societatem. Contra vero composita irrevocabili modo lite, omnis ille scrupulus planè & plenè eripitur.

T H E S I S X.

Tam latè porro se extendit modò explicata lex, ut per omne jus se diffundat: paucas modò maximè notandas describemus sequelas. Quarum prima esto, neminem aliquid, quod solvit, licet indebitum, post rem judicatam posse repetere; quamvis postea posset demonstrare se indebitum solvisse. *l. 36. D. Fam. Excisc.* Ubi qui condemnationibus factis pecuniam solverat indebitam non posse repetere dicitur, quoniam ex causa judicati solvit, sive ex auctoritate sententiæ Judicis. Imo ne quidem obtentur novorum instrumentorum restitui sententiæ valent. *l. 35. D. l. 4. Cod. de Re Jud.* Neque retractatio ejus fiet, quia res judicata tum facit ut indebitum debeatur. *l. 1. Cod. de Cond. Indeb.* collata lege *2. Cod. de Compens.* Adeoque etiam appellationibus & instaurationibus post debitum tempus, id est, cum sententia rem facit judicatam, locus nullus erit. *l. 1. §. 5. D. Quand. app. & int. qua temp. l. 3. Cod. ut lite pend.* Altera consequentia est, omnes sententias & res judicatas contra hanc rem judicatam, prius quæ contigit, nihil valere. *l. 1. Cod. Quand. provoc. non est nec.* & supra Thesi vii. Non enim ferri possunt de eadem re diversæ & oppositæ sententiæ. Tertium consequitur, quod neque ipse Princeps rescripto suo rescindere possit sententias, ut docet *l. 3. Cod. Sent. Resc. non poss.* Ubi inquit, *rescripta imperata non posse admitti, quæ rei judicate repugnant.* Rescripto scilicet non potest rescindi sententia a quâ non est appellatum, hoc est, quæ facit rem judicatam, ut manifestè *l. 2. in fin. l. 3. Cod. Ut lite pend.* Ubi vel poenâ ignominie, & comminatione damnationis minatur ei, qui hoc supplicare tentavit. Imo causæ & lites transactionibus legitimis finitæ resuscitari Imperiali rescripto non debent, *l. 16. Cod. de Transact.* Et quid ni? dum spreto justo appellationis tempore, quo sententia nondum rem fecerat judicatam, omnem ulterius agen-

agendi perdidit suâ culpâ occasionem. *l. 1. Cod. De his qui propt. met.*, quæ tamen sub hâc limitatione accipi velim, quod cuncta hæc obtineant nisi expressè constet hanc esse explicitam Principis voluntatem, tum enim quum hæc modò sit civilis constitutio, suâ auctoritate ei vel derogabit, vel de eâ dispensabit hoc in casu, quum omni *Lege Civili summus Princeps solutus*, semper has mutare & corrigere valebit *l. 31. D. de Legib.* Magnum quoque ex hâc lege emolumentum capiunt, in quorum favorem aliquid constituere Judices, quamvis proinde id ipsis non competeret; veluti si quisquam conditione servus olim fuerit, jam vero libertinus, ab Judice fuerit latâ sententiâ pro ingenuo agnitus, reverâ ille gaudebit nomine ingenui, atque pro tali habendus erit (non aliter quam is qui statim ac nascitur liber est neque manumissus in utero *Princ. Inst. de Ingen.*) *per l. 25. D. de Stat. hom.*, ubi ipsa hæc regula pro hujus rei causâ adjungitur, cui proinde omnino innititur. Quemadmodum enim Judex judicans non judicatum, quum sit judicatum, judicatum rescindit, *l. 1. D. qua Sent. sine app. resc.*, ita & prius ob eandem rationem præstat. Atque ob hæc etiam sententia lata patronum facit longe majori vi quam ipsum id præstaret juramentum factum, *l. 14. D. de Jure patron.*, atque rursus non poterit esse patronus si contra eum fuerit judicatum. *l. 8. §. 1. D. De in jus voc.* Imo quoque hinc Judex jus planè dicit, dum aliquem, qui ad alium non pertinebat, suâ sententiâ ad eum pertinere facit, ut constat ex *l. 3. D. de Agnos. §. alend. lib.* & sive quis filius sive non fuit ejus, qui mulierem ex se prægnantem negat, tamen ejus filius erit. *l. 1. §. ult. D. de Agnos. §. alend. lib.* Tandem & hinc non ægrè unusquisque concludere permittet, quod inde non ipse Judex, ubi semel suum tulit de re quâdam debito modo judicium, postea vel emendare, vel mutare possit; quoniam Judex esse hoc respectu definit & omni suo judicio jam abundè aded functus est, ut de eâ re nunquam iterum possit judicare. *l. 55. l. 56. D. de Re Jud.*

T H E S I S X I

Verum de his pro meo modulo satis; negotium urget, ut bre-

viter quoque de variis illis agam casibus, ubi hæc regula vim suam vel non sortitur, vel non exsequitur: veluti primò omnium obtinebit si ipsi rei judicatæ sit renunciatum, ut liquet ex *l. 7. §. 14. D. de Pact.* Ubi conceditur unicuique paciscendi potestas super tali re, quæ propriè loquendo ad Prætorum pertineret edicta. Sed suo favore modò ibidem, huic suo juri renunciarunt, his forsitan vexari nolentes, quoniam non de adeo magni momenti rebus agi inde patet, quod intra res familiares limitetur. Tum ergo non adeo vim suam hæc amittit regula, quam quod modò liberalis de ea dispensatio fiat, & *l. 7. §. 13. d. T. bonum habetur pactum de judicato*, quod tantum ibi contingit ob renunciationem, quam ipse suo juri facit; nullus enim invitus beneficium accipit. *l. 69. D. de R. I.* & de suo agere dominis & disponere pro lubitu potest, dummodo id non fiat Reipublicæ damno. Si autem pars victrix judicio huic suo renunciaret juri, concederetque parti victæ adversæ restaurare actionem, illaque tum iniquitatem demonstrare possit, quæri possit, quid sit juris? & respondendum arbitratur multi quod reverà hoc valeat. Secundo, quando is qui pro tribunali judicio triumphavit non exsecutus est suum jus intra spatium triginta completorum annorum, putant magni Jcti quod pereat efficacia & fructus rei judicatæ; adeo ut si post tam ingentem annorum decursum nondum suo functus munere sit in judicati executione, possit contrarium iterum concludi & judicari; quia forsitan considerari potest præscriptione tanti temporis alienatum esse ipsum jus atque ita restitui nova super eo lis. Nituntur illi *l. 5. D. de In lit. jur. l. 169. §. 8. D. de R. I.* Rursum ubi contingit per rem judicatam tale quid futurum, quod naturalem tolleret obligationem, tum omninò limitanda hæc regula erit: ut aptè concludere licet ex *l. 60. D. de Cond. Indeb.* ubi videre est, quod ille, qui verus est debitor (id est, qui naturaliter ad solutionem tenebatur & obligabatur) si post litem contestatam, pendente tamen hæctenus judicio, aliquid solverit alteri, cum quo litem tum temporis exercebat, id postea nullo modo possit repetere; licet vel vinceret vel vinceretur: unde res ea judicata, licet per eam sit absolutus ab suo debito, tamen ibi nequit naturale illud debitum resolvere. Alias enim ex vi absolutionis repetere idem possit. Nititur vero hæc exceptio *l. 1. Cod. de Legib. l. 8. Cod. de Jud. l. 1. §. 1. D.*

§. 1. *D. Si quis testam.* & multis aliis locis ubi continuò inculcatur *aequitatem stricto juri preferendam.* Ergo quia naturalis ratio hic militat pro obligatione naturali non vero pro effectu rei judicatae, ideo etiam illa huic planè præfertur: Neque minus hæc exceptio obtinebit, quoties de causâ publicâ est actum, tum enim, quia longe majoris momenti res, quippe quæ publicam rem tangit, de novo repertis instrumentis restaurare actionem & his uti speciali edicto permissum fuit. *l. 35. D. de Re Jud.* & ideo etiam grave omnino exemplo hoc habitum dicitur in *l. 4. Cod. d. T.* Atque rursus alio modo fieri exceptio contra hanc regulam potest, quando scilicet aliquis ab hærede petierat legatum, nondum apparente testamento, sive hoc non ad manus existente, & interposito juramento affirmarat ex relictis se bonis debere capere; ubi postea vero testamento invento apertè eum pejerasse constabat, neque ex voluntate testatoris vel minimum quid debebatur ei, placuit Justiniano, ut, licet secundum rem judicatam ei solutum foret petitum legatum, tamen repeti idem ab hærede posse, & rescindi judicatum, imo planè contrarium fore decernendum *l. ult. Cod. de Reb. cred.* Sancta nempe adeo & inviolabilis habenda est testatoris voluntas, quæ semper, quantum fieri ullo modo potest, debet rata esse: tam extraordinaria pœna deberi visum fuit Imperatori ei, qui perjurio, maximo scelere, ad capiendâ aliena impio & nefario usus fuerat consilio. Atque inde quoque contra ipsam transactionem legitimè primò factam, repertis posteriori tempore codicillis, dabitur ex iis postea ulterius petendi accipiendique alicui personæ licentia, uti rescriptum habetur in *l. 3. §. 1. D. de Transact.* Quibus omnibus jure etiam adjungitur casus ille, ubi apertissimè constat de iniquitate judicii, quâ usus est Judex; tum enim eorum, quorum sequerentur omnes sententiam secundum jus non obtinebit judicium, sed horum, qui aliter & his contrarium judicaverunt, *l. 10. D. de Inoff. test.* Verum omittendum minimè erat, quod maximè hujus regulæ efficaciam congruit: Nimirum, quando is qui judicium tulit, de eâ egit re, solenni licet procedendi formulâ, quæ non pertinebat ad ejus officium, id est, ad quam judicandam se non extendebat ejusdem potestas; quoties enim hoc ab eo factum deprehenditur, id omne quod egit, nullum valorem obtinebit, sed irritum omninò habendum erit, quoniam scilicet *factum ab fãdice,*

dice, quod ad ejus officium non pertinet, ratum nequaquam est per l. 170. de R. I. Idemque erit si ultra jurisdictionem suam jus dicere voluit, & extra suum territorium l. ult. D. de Jurisdic. Qui porro adhuc restare videntur citandi, explicandique catus, in quibus ob instrumenta de novo reperta instaurare post rem judicatam litem quis posset, (uti in eo qui viginti quinque annis minor, qui furiosus, prodigus priori similis, qui de libertate controvertit, aut in criminalibus, aut quando ex subsidiariis modò probationibus causam judicaverunt Arbitri, aut si nullâ diligentia instrumenta inveniri potuere, aut quum posterius inventum instrumentum perspicuè evincit priorem latam ex instrumentis falsissimis &c.) tantæ molis forent & dilucidare, & definire, & confirmare, ut fixos limites transilire cogerer, quod equidem veritus hisce imponam

F I N E M.

C O R O L L A R I A.

I.

Illiterati & juris imperiti Judices esse non possunt.

II.

Ab interlocutoriâ Judicis sententiâ non appellatur.

III.

Lites & controversia ex præscripto Legum, non ex arbitrio Judicis, judicari debent.

IV.

Pactis, quo convenit, ut incompetens Judex adiretur, antequam aditus sit, renunciari potest.

V.

Ab Arbitri sententiâ appellari nequit.

VI.

Judex certa rei sententiam ferre debet, etiamsi de incerta quantitate sit actum.

VII.

Judex secundum ea, qua allegantur & probantur in judicio, non secundum illa, qua scit ut privatus, judicare debet.

VIII.

Ubi acceptum semel est judicium, ibi & accipiendus est

F I N I S.